

Ярина СЕНЧИШИН, 1969, м. Львів, Україна

ПРОВИНА КУНЕГУНДИ АБО ІСТОРІЯ МОГО НАРОДЖЕННЯ

Пам'яті мого дідуся – найдобрішої людини з тих, кого я знала

Про бій підрозділів підстаршинської школи УПА, що була розташована на горі Діл в околицях села Недільна на Львівщині з німецькою армією, який відбувся наприкінці листопада 1943 року, відомо дуже мало. Я почула про цю подію від свого дідуся Павла Сенчишина коли була ще підлітком. Тоді люди потроху переставали боятися говорити про події, які довгі роки замовчувалися, бо навіть за згадку про них можна було опинитися у в'язниці. Мій найдорожчий дідусь, який безмежно нас із сестрою любив, завжди носив у собі (я це відчувала) якусь таємницю, якою чомусь не міг із нами поділитися. Він вчив нас колядувати і ще якихось дивних пісень, які я дуже швидко запам'ятала. Співати їх можна було тільки вдома. Це були пісні: «Родились ми великої години...», «Чота крилатих», «Я сьогодні щось дуже сумую...». Дідусь мав добрий слух і гарно співав. Пригадую, як він вчив нас чітко виспівувати рядок: Не хочемо рабів!

А тоді я довідалася про табір на горі Діл, в якому готували підстаршин УПА і де опинився мій майбутній дідусь Павло – освічений юнак із знанням польської і німецької мов, вправний радист (у кількох реченнях до мене дійшла інформація, що радистської справи його навчили совети, які прийшли у Галичину 1939 і, вочевидь, готували собі кадри для наступної війни), спадкоємець чималого маєтку, який совети, звичайно, привласнили. Йому дивом вдалося втримати шмат батьківської землі, і він збудував там дім, а коли тільки зміг, туди повернувся. А тоді, далекого 1943, Павло залишив усе і пішов воювати за Україну.

Я прочитала спогади повстанця Євстахія Кульчицького-Живайла, записані Миколою Петрущак, в яких є чимало фактів, про які розповідав дідусь. Микола Петрущак стверджує, що це чи не єдиний спогад про повстанський табір, який має документальну цінність. Я не записала детально спогадів дідуся. Дівчинка-підліток, я увібрала їх у себе, і вони живуть у мені вже багато років. Я розумію, що не можу наполягати на достовірності фактів, тому розкажу так, як я це запам'ятала.

Павло мав у таборі псевдо Бульба. Одного дня сиділи вони із товаришем на стовбурі поваленого вітром дерева і розмовляли. Товариш сказав Павлові, що ним зацікавилася Служба безпеки, і він боїться, щоб друга не арештували. Радив тікати. Павло здивувався, за що б його мали арештувати?

«Кажуть, що твоя мама полька. Бояться, щоб ти до поляків не перекинувся», – пояснив приятель.

Павлова мама була полькою, але вона померла, коли йому минув лише рік. Він виріс з мачухою і тільки міг собі уявляти жінку з химерним ім'ям Кунегунда, яка була його мамою. Мама-ангел. Але ж він не поляк. Він – українець.

Поки Павло-Бульба обдумував ситуацію, в якій опинився, події стрімко розгорталися. Була пізня осінь 1943. Насувалася зима. Треба було подбати про харчі для повстанців. Група стрільців вирушила у сусіднє село, де розгромила відділок поліції, захопили зброю, багато харчів, зібраних для німецького війська. Звичайно, німецькому керівництву це не сподобалося, і вони вирішили знищити табір на горі Діл. До кінця листопада половину повстанців кудись вивели, а половина залишилася. 30 листопада із села повідомили, що приїхали автомобілі з німецькими солдатами. Командири вирішили, якщо німці підуть на них, приймати бій. Готувалися також до відступу. Завантажили вози провіантом і чекали. Вранці 31 листопада Бульбу з товаришем послали у розвідку. Не встигли вони далеко відійти,

як побачили німецьких вояків. Було їх дуже багато. Вони намагалися взяти табір в кільце. Хлопці бігом повернулися до табору:

- Треба відступати, – сказав Павло, – кидати вози, забирати коней і відходити, німців багато, ще й у небі щось гуде. Чи не літаки на нас послали?
- Як кидати вози? – обурився хтось із командирів, – а їсти що будеш? Повстанці групками виходили з табору, готувалися до бою.
- Ти, Бульбо, багато не говори, а йди дивися, де німці.

Павло пішов. Нечутно скрадався від дерева до дерева. Обріз заховав під курткою. Грубезні смереки і ялиці надійно його затуляли. І раптом він завмер. Десь за сорок метрів зліва від нього за кожним деревом стояв німецький вояк з автоматом. Павло повернувся, щоб бігти до табору, але попереду було те саме – за кожним деревом німецький автоматник. Табір опинився в кільці. Павло тихенько почав відходити ще більше вправо, ковзнув у видолинок і зігнувшись побіг до табору. А там побачив кількох бійців і коней, які не маючи сил тягнути перевантажені вози, ламали ноги і шиї у глибоких ровах, якими був обкопаний табір.

Бульба кинувся назад, щоб приєднатися до повстанців, які ще десь відстрілювалися, але з кожного стовбура стирчало дуло автомата. В його обрізі було кілька набоїв. Він сів під деревом, думав про безглузде рішення командирів приймати бій, про дім, який ніби зовсім близько, якихось сімдесят кілометрів звідси, але як далеко, про маму-ангела і про те, що звідси йому не вийти. А ще про те, що один патрон треба залишити для себе. А краще два, щоб не схибити.

Канонада вщухала, ще лунали поодинокі постріли. Западали сутінки. До нього так ніхто і не наблизився. Ніби він був у зачарованому невидимому місці. Вночі Павло пішов до хати знайомого чоловіка зі села Сторона, який допомагав повстанцям. Пес господаря його знав, тому не гавкав.

Павло тихенько підійшов до вікна і побачив у хаті ще кількох товаришів. Постукав у шибку.

– О, ще один наш. А ти як вийшов?

Ще до світанку господар вивів його за село і сокирою показав напрям, куди йти. Павло пішов. О, як він ішов. Тихо, як рись. Швидко, як ніколи ще не ходив. День і ніч ішов лісами. Нікого не зустрів. На світанку наступного дня сів перепочити. Коли добре розвиднілося, побачив перед собою вориння, біля якого чоловік зі Сторони сокирою показав йому шлях.

День пересидів у лісі, а вночі знову пішов до знайомої хати, де вже було сімнадцять повстанців, які дивом врятувалися. Вирішували кому куди йти. Павло мав іти до Стебника, того, що потім відійде до Польщі й зголоситися до лав тамтешніх повстанців. Вже у Стебнику до нього знову дійшла чутка, що служба безпеки і далі ним цікавиться. Мама-полька, прекрасна таємнича Кунегунда, яка померла влітку 1920 року від гострої хвороби нирок, не давала спокою українським патріотам. Павло вирішив тікати. Лісами дістався до рідного міста. Дорогою зустрічав повстанців. Дехто говорив, що його шукають. Зупинився у родичів на далекій околиці. Два дні сидів на горищі, але скільки міг там сидіти? Знову лісами дістався до Жешува, де жила його сестра. Пробув там два місяці. Ситуація на фронті змінювалася, тож вирішив повертатися додому. Німецькі війська вже відступили з міста, есбе й далі його шукала. Ховався у вуйка Домарадзького, що мешкав під лісом на невеличкому хуторі. Якоїсь ночі вирішив зазирнути додому. Тихенько пробирався тисячі разів сходженою дорогою, та біля цвинтаря несподівано відчув біля шиї дуло гвинтівки. Підняв голову – на нього дивився юний червоноармієць. Павло впав, солдат вистрелив. Стріляв упритул. Куля здерла шкіру над сонною артерією.

Наступної ночі приїхав його брат Петро і благав тікати з ним з України. Петро мав авто і добрі документи. Павло не поїхав.

У серпні 1944 Павло вже працював на залізниці. У травні 1945 одружився з красунею Михайлиною. Через неї, мабуть, і не поїхав з Петром, який, зрештою, опинився у далекій Канаді й довгі десятиліття від нього не було жодної звістки.

Павло працював і вчився. Хлопці з лісу ще якийсь час приходили. Уночі. Стукали у вікно, питали, чи є Павло. Михайлина усіх їх знала. Вони разом росли, ходили до школи, до читальні. Говорила, що Павла нема, виносила їм хліб, молоко, одяг. А втомлений Павло у цей час спав у своїй кімнаті.

На Різдво 1947 року Павло з Михайлиною пішли в гості до її родини.

Після столування і колядування чоловіки вийшли поговорити про щось своє, а жінки залишилися. Серед кімнати стояла колиска з немовлям.

Дівчинка Леся народилася минулого літа. Раптом двері різко відчинилися і до кімнати увірвалося двоє чоловіків у формі радянських прикордонників.

Шукали бандерівців. Побачили наляканих жінок і дітей. Бендеровцы есть? – закричав один з них, а інший копнув колиску, яка гойднулася, дитина вилетіла з неї і описавши велику дугу під стелею, впала на ліжко із сінником. Жінки закричали. Хтось із дітей покликав чоловіків.

І галицькі чоловіки били советських прикордонників. За все. За дитя, що задихалося від плачу, за переляканих жінок, за те, що прийшли до них непроханими і зламали їхні долі. Старшому прикордонникові якось вдалося витягнути пістолет і вистрелити в повітря. Потім він ударив пістолетом Павла по голові. Наступного дня у місті була облава. Шукали чоловіка з травмою голови. Але Павло вже був у Коростенку, де тоді працював.

До народження моєї мами залишалося півтора року. Єдина дитина Павла і Михайлини народилася наприкінці червня 1948.

***

Я не знаю імені хлопця, який сидів з дідусем на поваленому дереві й попередив його про небезпеку, не знаю імені чоловіка, який двічі прийняв його у Стороні, ризикуючи життям своїм і родини, й сокирою вказував йому шлях. Знаю тільки, що це був відважний чоловік. Коли дідусь вдруге постукав у його вікно, на дрогобицькому майдані вже гойдалися на шибеницях повстанці, яких захопили в полон і селяни, які їм допомагали. Німецька влада довго не роздумувала. Я не знаю імен людей, які прихистили його у Стебнику, людей, що давали йому притулок і їжу в дорозі. Я б дуже хотіла їх знати.

Я не бачила навіть на фото своєї прабабці Кунегунди Адамчик, Павлової мами-ангела, жінки, яка через свою національність так дивно впливала на його долю.

Я багато разів пробувала собі це уявити. Найбільше в тих моїх візіях мене вражало іржання схарапуджених покалічених коней (дідусь дуже любив коней), автоматні дула, що стирчать з кожного стовбура, немовля під стелею. Я бачила, як мій зовсім молодий дідусь іде між деревами і ніхто його не бачить... Іде.

